

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ УЧНІВ У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ А.С. МАКАРЕНКА

У статті висвітлено вплив на формування професійної спрямованості учнів у педагогічному досвіді А.С. Макаренка.

Ключові слова: педагогічний досвід А.С. Макаренка, особистісна спрямованість, професійна спрямованість, педагог, трудове виховання.

У педагогічній системі А.С. Макаренка питання праці, трудового виховання займають особливе місце. Належним чином організована і раціонально педагогічно скерована праця в системі виховання А.С. Макаренка і на сьогодні є однією з основ виховання і перевиховання молоді. Педагогічні ідеї А.С. Макаренка збагатили вітчизняну педагогіку новими тенденціями, які науковець практично реалізовував у власній виховній роботі. Уся його педагогічна спадщина пронизана почуттям відповідальності за майбутнє молодого покоління, тому вона має принципове значення для розвитку теорії і практики світової і вітчизняної педагогіки й не втрачає своєї актуальності понині.

Здобутки та відкриття А.С. Макаренка в педагогіці випередили свій час. Його рекомендації щодо виховання молоді мали велику цінність у період становлення педагогіки як науки та розвитку практики суспільного виховання.

Питання праці та самовизначення підлітків у дорослому житті розкриваються в ряді праць науковця – “Педагогічна поема”, “Прапори на баштах”, “Книга для батьків”, “Лекції про виховання дітей”, а також у статті “Виховання за допомогою праці” тощо.

У наш час одним із найважливіших завдань педагогічної теорії та практики є об’єктивне оцінювання нашого минулого педагогічного досвіду, одним з найбільш значних явищ якого є педагогічна система А.С. Макаренка, який не тільки зумів досить чітко та послідовно організувати функціонування підліткового колективу, а і вплинути на розвиток та формування особистісної спрямованості кожного зі своїх вихованців, а також своїм прикладом зорієнтувати молодих людей у подальших трудових пошуках.

Метою статті є визначення впливу на формування професійної спрямованості учнів у педагогічній спадщині А.С. Макаренка.

Культура сучасного світу стає все більш демократичною, що так чи інакше відображається в педагогічній свідомості. Педагог у нинішньому педагогічному просторі виступає індивідуальністю, особистістю, що має не тільки свою завжди правильну позицію, а й намагається зрозуміти та сприйняти думки інших учасників педагогічного процесу, а саме тих учнів, з якими він співпрацює. Такі тенденції зумовили перегляд та переосмислення педагогічного досвіду А.С. Макаренка, оскільки саме вплив педагога на формування особистості учня, його особистісної та професійної спрямованості є незаперечним.

Так трудова комуна ім. Ф. Дзержинського складалася із середньої загальноосвітньої школи і робітничого факультету, де в навчально-виробничих майстернях вихованці виготовляли фотоапарати “ФЕД” і електричні свердла. Формування особистості учня, майбутнього громадянина держави, відбувалося в різ-

номанітних гуртках і студіях, оскільки серед комунарів проводилася велика культурно-освітня робота (театр, клуб, кіно, оркестр, бібліотека, читальня, спортивно-фізкультурні секції, газета), організовувалися екскурсійно-туристичні походи і військово-спортивні ігри. Комунари поєднували навчання в школі й на робітничому факультеті з виробничим навчанням та продуктивною працею, тобто їх професійна спрямованість уже на той момент перебувала у стадії формування.

Тому, на нашу думку, виникає необхідність звернутися до наукового розуміння поняття “професійна спрямованість” особистості, що є невід’ємною складовою загальної спрямованості.

Учені [1; 2] мають спільні думки стосовно того, що професійну спрямованість особистості необхідно формувати через укріплення позитивного ставлення до професії, через прагнення вдосконалювати свою кваліфікацію тощо. Саме цим аспектам формування професійної спрямованості молоді приділяв неабияку увагу й А.С. Макаренко. Так, загальноосвітня школа в колонії ім. М. Горького та в комуні ім. Ф. Дзержинського працювала за навчальними планами і програмами Наркомосу України. Але у зміст навчання А.С. Макаренко вносив і деякі зміни, серед яких можна виділити запровадження вивчення основ промислового і сільськогосподарського виробництва, організацію роботи вихованців у різних навчальних майстернях, цехах, підсобних підприємствах, у яких колоністи й комунари набували добру загальноосвітню і професійну підготовку. Тобто вже на той час формування професійної спрямованості відбувалося через розуміння соціального престижу професії, моделювання професійної діяльності, відповідно до її професійних функцій, активізацію професійної самоосвіти та самовиховання, оцінювання значущості професійної діяльності.

Оскільки педагогічний процес формування спрямованості особистості є процесом керованим, то й саме керування таким педагогічним процесом включає формування системи інтересів, потреб, мотивів, становлення принципів та установок на професійну підготовку. Професійна спрямованість як якість особистості фахівця формується на основі загальної спрямованості особистості, що розглядається в сучасній психології як сукупність стійких мотивів і цілей, що орієнтують діяльність людини та є відносно незалежними від тієї чи іншої ситуації.

Педагогічна система А.С. Макаренка особливе місце відводить трудовому вихованню дітей і молоді, підготовці їх до самостійного життя і практичної діяльності.

Завданням всебічного розвитку дітей і молоді, формування їх загальної та професійної спрямованості А.С. Макаренко вважав поєднання фізичного, розумового, морального, естетичного, трудового виховання і політехнічного навчання. Як бачимо, усі зусилля педагога були спрямовані на формування всебічно розвинутої особистості. Тому значну увагу науковець приділяв і роботі з учителями. Так, у школах колонії ім. М. Горького і комуні ім. Ф. Дзержинського А.С. Макаренко сам давав зразкові уроки, часто відвідував уроки інших вчителів, багато працював над вивченням передового педагогічного досвіду. Усі важливі методичні питання підлягали обговоренню на педагогічній раді школи.

А.С. Макаренко високо оцінював роль вчителя у суспільстві, називаючи його “інженером дитячих душ”. Тому він виокремив кілька шляхів педагогічної майстерності, а саме:

- розвиток вміння вчителя “читати по обличчю” вихованців, розуміючи їх жести, внутрішній стан, наміри тощо;
- формування вміння керувати своєю мімікою, поведінкою, жестами;
- формування мовної техніки, постановка голосу;
- розвиток емоційно-вольових якостей і комунікативних умінь;
- акторська підготовка, вміння грати в дитячому колективі, розігрувати педагогічний гнів, іти на педагогічно доцільний ризик;
- підготовка до подолання опору вихованців виховним впливом;
- психологічна підготовка, формування дослідницьких умінь майбутнього вчителя.

Ці напрями педагогічної творчості вчителя педагог-новатор описав у “Педагогічній поемі”, “Прапорах на баштах”, а також у своїх численних статтях, серед яких можна виділити “Деякі висновки з мого педагогічного досвіду” та “Проблеми шкільного радянського виховання”.

Учений підкреслював, що педагогічною майстерністю може володіти кожен вчитель, вихователь, адже вона, на його думку, успішно формується в педагогічному колективі. Так, А.С. Макаренко вважав, що педагог-вихователь повинен мати добру загальноосвітню, професійну і педагогічну підготовку, бути ініціативним, активним, життєрадісним, гуманним і чуйним, вимогливим до себе і до вихованців, творчо працювати, уміти аналізувати свою роботу і вивчати досвід інших фахівців, не боятися труднощів, мати педагогічний такт [4].

Усі явища виховного процесу ним глибоко аналізувалися: підготовка вчителя до уроків, процес навчання на уроках, пояснення нового матеріалу і перевірка знань учнів, їх поведінка на уроках, засвоєння навчального матеріалу, вияв здібностей, професійних нахилів.

Особливістю виховної системи А.С. Макаренка є те, що виховання і розвиток дітей він розглядає в єдності, і головним завданням педагога вважає не вплив на дитину, а сприяння її розвитку, стимулювання правильного спрямування цього розвитку з метою розкриття сил і здібностей кожної особистості. Практична діяльність А.С. Макаренка довела, що тільки в діяльності (навчальній, трудовій, побутовій, ігровій) відбувається формування цілісної особистості дитини, а разом з тим і набуття відповідних за змістом і характером діяльності знань, умінь, навичок, звичок, поглядів.

Висновки. Отже, педагогічна спадщина А.С. Макаренка, його виховна система щоразу доводять, що лише чітко та послідовно організована система функціонування дитячого та молодіжного колективів здатна забезпечити всебічний розвиток кожного з його учасників, а також сприяти їх професійному визначенню в дорослому житті.

Список використаної літератури

1. Дьяченко М.И. Психология высшей школы / М.И. Дьяченко, Л.А. Кандыбович. – Минск : Изд-во БГУ, 1981. – 383 с.
2. Кочетков А.П. Формирование профессионально-педагогической направленности студентов вуза: метод. реком. для курсантов и студен. актива / А.П. Кочетков, А.Г. Черных. – Рязань, 1975. – 60 с.
3. Макаренко А. Воспитание гражданина / А. Макаренко ; [сост. Р.М. Бескина, М.Д. Виноградова]. – М. : Просвещение, 1988. – 308 с.
4. Макаренко А.С. Педагогическая поэма : собр. соч. : в 4 т. / А.С. Макаренко. – М. : Правда, 1987. – Т. 1. – 575 с.

5. Психология: словарь / [под общ. ред. А.В. Петровского, М.Г. Ярошевского]. – М. : Политиздат, 1990. – 494 с. – С. 63.

Стаття надійшла до редакції 04.02.2013.

Бочарникова Т.Ф. Формирование профессиональной направленности учащихся в педагогическом наследии А.С. Макаренка

В статье освещается влияние на формирование профессиональной направленности учеников в педагогическом опыте А.С. Макаренко.

Ключевые слова: педагогический опыт А.С. Макаренко, личностная направленность, профессиональная направленность, педагог, трудовое воспитание.

Bocharnykova T.F. Formation of professional orientation of students in pedagogical heritage A.S. Makarenko

The article highlights the influence on formation of professional orientation of students in the pedagogical experience A.S. Makarenko.

Key words: pedagogical experience of A. Makarenko, personal orientation, professional orientation, pedagogue, education through work.